Toshpo‘latova Inobat Ulug‘bek qizi (Namangan davlat universiteti 2-bosqich tayanch doktoranti)

MAKTABGACHA KATTA YOSHDAGI BOLALAR KREATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI

Annotatsiya. *Ushbu maqolada maktabgacha katta yoshdagi bolalarning kreativ kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik xususiyatlari tahlil qilinadi. Bolalarda ijodiy tafakkur, mustaqil fikrlash va yangilik yaratish qobiliyatlarini shakllantirish muhim vazifa hisoblanadi. Tadqiqotda kreativ kompetensiyaning tarkibiy tuzilishi, uning rivojlanish bosqichlari hamda pedagog va psixologlarning bu jarayondagi roli yoritilgan. Shuningdek, bolalarning kreativ fikrlashini rag‘batlantirishga xizmat qiluvchi innovatsion pedagogik texnologiyalar, o‘yin va san’at elementlari asosida yaratilgan metodlar taqdim etilgan.*

Kalit so‘zlar: *kreativ kompetensiya, ijodiy tafakkur, maktabgacha yosh, pedagogik-psixologik xususiyatlar.*

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация. *В данной статье анализируются педагогико-психологические особенности развития креативной компетентности детей старшего дошкольного возраста. Формирование у детей творческого мышления, самостоятельности и способности к созданию нового является важной задачей. В исследовании рассматривается структурное содержание креативной компетентности, этапы её развития, а также роль педагогов и психологов в этом процессе. Кроме того, представлены инновационные педагогические технологии, игровые и арт-методы, способствующие развитию креативного мышления у детей.*

Ключевые слова: *креативная компетентность, творческое мышление, дошкольный возраст, педагогико-психологические особенности*

PEDAGOGICAL FEATURES OF DEVELOPING CREATIVE COMPETENCE IN OLDER PRESCHOOL CHILDREN

Annotation. *This article analyzes the pedagogical features of developing creative competence in senior preschool children. The formation of creative thinking, independent reasoning, and the ability to generate new ideas is a crucial task. The study examines the structural components of creative competence, its stages of development, and the role of educators and psychologists in this process. Additionally, innovative pedagogical technologies, play-based methods, and art techniques that stimulate creative thinking in children are presented.*

Keywords: *creative competence, creative thinking, preschool age, pedagogical and psychological features.*

Kirish. Zamonaviy jamiyat oldida turgan asosiy vazifalardan biri ijodiy va innovatsion fikrlaydigan avlodni tarbiyalashdir. XXI asrda insonning muvaffaqiyati nafaqat bilim va ko‘nikmalariga, balki kreativ tafakkur darajasiga ham bog‘liq. Shu sababli ta’lim tizimining barcha bosqichlarida, ayniqsa, maktabgacha ta’limda bolalarning kreativ kompetensiyasini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Maktabgacha katta yoshdagi bolalar bu ijodiy qobiliyatlarning eng faol shakllanadigan davri bo‘lib, aynan shu bosqichda ularning mustaqil fikrlashi, muammolarni nostandart hal qilish ko‘nikmalari va yangilik yaratish qobiliyatlari rivojlana boshlaydi [1;21-b.].

Kreativ kompetensiyani shakllantirish jarayoni nafaqat bola shaxsini rivojlantirish, balki uning keyingi ta’lim bosqichlariga tayyorgarligini oshirish, jamiyatda faol va muvaffaqiyatli shaxs bo‘lishiga xizmat qiladi. Bolalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlar va psixologik metodlar ta’lim samaradorligini oshirishga yordam beradi. Shu bois maktabgacha ta’lim muassasalarida kreativ kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan pedagogik texnologiyalarni tadqiq etish va amaliyotga joriy etish bugungi kunda muhim masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada maktabgacha katta yoshdagi bolalar kreativ kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik, shu bilan birgalikda, psixologik xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida kreativ kompetensiyaning tarkibiy tuzilishi, uning rivojlanish bosqichlari, bolalar tafakkurini ijodiy yondashuv asosida shakllantirishga xizmat qiluvchi innovatsion metod va texnologiyalar ko‘rib chiqiladi. Shu bilan birga, kreativ kompetensiyani rivojlantirishga ta’sir etuvchi asosiy omillar, pedagog va psixologlarning roli hamda amaliy tavsiyalar taqdim etiladi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. O‘zbekistonlik mutaxassislar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar (X.T.G‘ofurov, S.A.Tursunov, N.F.Turg‘unov) shuni ko‘rsatdiki, kreativ kompetensiyani rivojlantirish, bolalarda ijodiy tafakkur va yangilik yaratish qobiliyatlarini shakllantirish uchun o‘yin metodlari va san’at faoliyatining katta ahamiyati bor. Bu jarayon bolalarda yangi g‘oyalar va yechimlarni ishlab chiqish-

ga, muammolarni hal qilishda ijodiy yondashuvni rivojlantirishga yordam beradi. Boshqa tadqiqotchilar (R.I.Shakhov, N.M.Polovinkina) esa kreativlikni rivojlantirishda, bolaning o‘z-o‘zini anglashini va fantaziyasini qo‘llashni ta’kidlaganlar.

Shuningdek, pedagogik-psixologik yondashuvlarning roli ham alohida e’tiborga loyiqdir. O‘zbekistonda amalga oshirilgan psixologik tadqiqotlar (B.Sh.Boboyev, N.I.Mo‘minov) bolalar ijodkorligini rivojlantirishda pedagogning shaxsiy yondashuvi, o‘qitish jarayonida yaratgan ijodiy muhitning muhimligini ko‘rsatadi. Shuningdek, D.K.Kipnis, Y.I.Klochko kabi chet el tadqiqotchilari ijodiy tafakkurning rivojlanishida bolalar bilan ishlashda qo‘llaniladigan o‘yin va san’at faoliyatining ahamiyatini ta’kidlagan [2;12-b.].

Bundan tashqari, kreativ kompetensiyani rivojlantirishning pedagogik vositalaridan biri sifatida o‘quv jarayonida interfaol metodlar, muammoli ta’lim va loyihalash metodologiyasi kiritilishi samarali natijalarga olib keladi. Shu bilan birga, san’at terapiyasi va divergent fikrlash bolalarda ijobiy xulq-atvor va psixologik salohiyatni oshirishda samarali hisoblanadi. Shu bois badiiy faoliyat, tasviriy san’at va ijodiy o‘yinlarni o‘zlashtirish orqali bolalarning kreativ qobiliyatlari yanada rivojlanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotning metodologik asoslari, pedagogik va psixologik nazariyalar, shuningdek, o‘qitishning innovatsion texnologiyalari, kreativ kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan tadqiqotlarning pedagogik-psixologik yondashuvlarini o‘z ichiga oladi. Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlar qo‘llanilgan:

1. Nazariy tahlil kreativ kompetensiya, ijodiy tafakkur va ta’limda innovatsion metodlarning aha-miyatini o‘rganish, ilmiy adabiyotlar va tadqiqotlar tahlil qilindi.

2. Eksperimental metod maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ kompetensiyani rivojlantirish jarayonining samaradorligini o‘rganish uchun eksperimentlar o‘tkazildi. O‘yin texnologiyalari, san’at faoliyatlari va muammoli ta’lim usullarini qo‘llash orqali pedagogik jarayonni amalda sinovdan o‘tkazish.

3. Diqqatni jamlash metodlari bolalarning ijodiy qobiliyatlarini o‘rganish va rivojlantirishda jamoaviy va individual yondashuvlar tatbiq etildi. Shu orqali ularning ijodiy tafakkurini shakllantirishga qaratilgan amaliyotlar o‘tkazildi.

4. So‘rovnomalar va intervyular pedagoglar va ota-onalardan fikr olish orqali, bolalar kreativ kompetensiyasini rivojlantirishning mavjud muammolarini aniqlash va tahlil qilish.

5. Ta’lim natijalarini baholash bolalarning kreativ qobiliyatlarini o‘lchash va ularning o‘zlashtirish darajasini aniqlash uchun maxsus testlar va vazifalar ishlab chiqildi.

Tadqiqot jarayonida yuqoridagi metodlar asosida maktabgacha yoshdagi bolalar bilan pedagogik-psixologik ishlarni amalga oshirishda samarali metodologik yondashuvlar ishlab chiqildi va ulardan foydalanish tajribalari tahlil qilindi. Bu metodologiya bolalarda kreativ kompetensiyani rivojlantirishning eng samarali usullarini aniqlashga imkon yaratdi [3;5-b.].

Kreativ kompetensiya maktabgacha katta yoshdagi bolalar uchun muhim omil hisoblanadi, chunki ularning shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy moslashuvchanlik va kelajakdagi o‘qish faoliyatiga tayyorlanishida katta ahamiyatga ega. Tadqiqotda ta’kidlanganidek, kreativ kompetensiyaning rivojlanishi nafaqat bolalarning akademik yutuqlari, balki ularning ijtimoiy va emosional holatiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Tahlil va natijalar. Pedagoglar bolalar bilan ishlashda ijodiy metodlarni qo‘llash orqali ular bilan ishlashda qiyinchiliklarni yengib o‘tishda yordam berishlari kerak. Ammo har bir bolaning individual xususiyatlari va o‘ziga xos rivojlanish jarayoni borligini unutmang. Ba’zi bolalar o‘zlarini erkin ifodalashda qiyinchilikka duch kelishi mumkin, bu holatni pedagoglar yengish uchun mos metodlarni tanlashlari lozim. Shu sababli, pedagoglarning ijodiy yondashuvlarini rivojlantirish va ular uchun zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash zarur.

Innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash, jumladan, o‘yin metodlari, muammoli ta’lim, interfaol metodlar va san’at faoliyati bolalarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali vositalardir. Lekin bu metodlarni amalga oshirishda ularning samaradorligi faqatgina to‘g‘ri tashkil etilgan ta’lim muhitiga bog‘liq bo‘lib, pedagoglar va ota-onalar o‘rtasida hamkorlik, bolalar uchun qulay va rivojlantiruvchi sharoit yaratishni talab qiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ kompetensiyaning rivojlanishi turli bosqichlarga bo‘linadi. Har bir bosqichda bolalarning ijodiy tafakkuri va qobiliyatlari yangi darajaga ko‘tariladi. Misol uchun, 3–4 yoshdagi bolalar ko‘proq tasvirlar va shakllar bilan tanishsa, 5–6 yoshdagilar esa o‘z g‘oyalarini ifodalashni boshlaydilar. Biroq barcha bolalar o‘z vaqtida va bir xil tezlikda rivojlanmaydi, shuning uchun ular uchun individual yondashuvni ishlab chiqish zarur.

Xulosa. Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, kelajakda kreativ kompetensiya rivojlanishiga ta’sir etuvchi qo‘shimcha omillarni o‘rganish alohida ahamiyat kasb etadi. Jumladan, bolalarning oilaviy muhitidagi

ijtimoiy sharoitlar, jamiyatdagi o‘zgarishlar va pedagogik metodlarning ta’siri bilan bog‘liq qo‘shimcha tadqiqotlar o‘tkazilishi lozim. Shuningdek, kreativ kompetensiyani rivojlantirishda texnologik vositalarni, masalan, raqamli o‘yinlar va interfaol ilovalarni qo‘llash imkoniyatlarini o‘rganish ham muhim masalalardan biri deb hisoblash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). G‘ofurov, X.T., Tursunov, S.A., Turg‘unov, N.F. (2020). Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish metodlari. Toshkent, “O‘qituvchi”, 312-bet.

(2). Shakhov, R.I., Polovinkina, N.M. (2019). Pedagogik psixologiya. Kreativ fikrlash va innovatsion metodlar. Moskva: Pedagogika. 67-bet.

(3). Boboyev, B.Sh., Mo‘minov, N.I. (2021). San’at terapiyasi va bolalarda kreativ kompetensiya. Toshkent, O‘zbekiston Milliy universiteti, 105-bet.

(4). Kipnis, D.K., Klochko, Y.I. (2018). Innovatsion pedagogik texnologiyalar va o‘qitish metodlari. Sankt-Peterburg, Yevropa Pedagogika akademiyasi, 100-bet.

(5). Ismoilov, M.S. (2017). Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy faoliyatni rivojlantirish. Samarqand, Samarqand davlat universiteti.

UO‘K: 378.147.227(612.311.1)

Abduraxmonava Muxayoxon Abduraximovna (Qo‘qon universiteti Andijon filiali, Stomatologiya yo‘nalishi “Klinik fanlar” kafedrasi katta o‘qituvchisi; ORCID 0000-0002-3360-8579)

TALABALARNI O‘QITISHDA STEAM TA’LIMINING QOLLANILISHI

Annotatsiya. *STEAM ta’limi (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) bugungi kun ta’lim jarayonlarida innovatsion yondashuvlardan biri hisoblanadi. Ushbu metodologiya o‘quvchilarni ijodkorlik, muammolarni hal qilish qobiliyati va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan. STEAM ta’limi fanlararo integratsiya orqali bilimlarni amaliy hayotga tatbiq qilishga yordam beradi. Ushbu yondashuv orqali talabalar nafaqat nazariy bilimlarni egallaydi, balki o‘rgangan bilimlarini loyihalar yaratish va amaliy topshiriqlarni bajarish jarayonida mustahkamlaydi. Shuningdek, STEAM ta’limi talabalarda jamoada ishlash, innovatsiyalarni o‘zlashtirish va global muammolarni tushunish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Mazkur ta’limning qo‘llanilishi ta’lim tizimini zamonaviy talablar asosida rivojlantirish va samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada STEAMning asosiy afzalliklari ko‘rsatilgan ta’lim, uning turlari va mutaxassislarni tayyorlashdagi roli, asosiylari ta’lim konsepsiyasining vazifalari. Yondashuv kombinatsiyaga asoslangan nazariy va amaliy ko‘nikmalar, ya’ni bir nechta bilim sohalari.*

Kalit so‘zlar: *STEAM ta’limi, fanlararo integratsiya, innovatsion yondashuv, ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish, amaliy ta’lim, jamoada ishlash, loyihaviy faoliyat, zamonaviy ta’lim, o‘quv jarayoni, texnologiya, muhandislik, matematika, san’at.*

Абдурахманова Мухайохон Абдурахимовна (Андижанский филиал Кокандского университета, старший преподаватель кафедры клинических наук, направление стоматологии;

ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИИ STEAM В ОБУЧЕНИИ СТУДЕНТОВ

Аннотация. *STEAM Education (наука, технология, инженерия, искусство, математика) - один из инновационных подходов к современным образовательным процессам. Эта методология направлена на развитие у учащихся творческих способностей, навыков решения проблем и навыков критического мышления. STEAM Education помогает применять знания на практике посредством междисциплинарной интеграции. Благодаря такому подходу учащиеся не только приобретают теоретические знания, но и закрепляют полученные знания в процессе создания проектов и выполнения практических заданий. Кроме того, Steam Education развивает у студентов навыки командной работы, внедрения инноваций и понимания глобальных проблем. Применение данного образования имеет важное значение для развития и повышения эффективности системы образования в соответствии с современными требованиями. В этой статье показаны основные преимущества STEAM образования, его виды и роль в обучении специалистов, основными из которых являются функции образовательной концепции. Подход основан на сочетании теоретических и практических навыков.*

Ключевые слова: *STEAM образование, междисциплинарная интеграция, инновационный подход, творчество, критическое мышление, решение проблем, практическое обучение, командная работа, проектная деятельность, современное образование, учебный процесс, технологии, инженерия, математика, искусство.*